

Дерлиця А. Ю.

к. е. н., доцент кафедри фінансів

КОНЦЕПЦІЯ АЛОКАЦІЇ РЕСУРСІВ ТА ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ

Концепція алокації ресурсів є важливим підґрунтям загальноекономічної науки Заходу. Одночасно вона має ключове значення для трактування суті державних фінансів виступаючи логічним обґрунтуванням функцій держави у сучасному суспільстві та фінансового забезпечення їх реалізації.

Західна наука розглядає виробничі ресурси як лімітовані, а запити-вимоги щодо задоволення потреб індивідів – безмежними. З цієї дихотомії – вічного дисбалансу між бажаннями та можливостями, окреслюється потреба раціонального та максимально корисного використання наявних засобів. Постає необхідність вибору серед альтернативних напрямків їх вжитку. Адже в умовах обмеженості ресурсів вибір – це відповідальний акт, пов'язаний із відмовою альтернативному способу їх застосування, тобто асоціюється із втратою можливостей (opportunity cost). З цієї центральної загальноекономічної проблеми вибору і виводиться зміст алокації (від англійського allocation – призначення, розподіл), під якою розуміється розміщення ресурсів за напрямками подальшого застосування для отримання максимально можливого ефекту

Для ринкового обміну ефективною є така алокація ресурсів у виробництво певного продукту, що забезпечує його постачання в обсягах, коли граничні вигоди покупця та граничні витрати продавця є рівними. Висновки щодо одиничного акту обміну економічна наука поширює на загальноринкові умови, формулюючи фундаментальну теорему економіки добробуту. Вона стверджує: доки виробники та споживачі діють в середовищі досконалої конкуренції, при виконанні певних додаткових вимог, ринок забезпечуватиме Парето-ефективну алокацію ресурсів [1, с. 94]. За таких умов економіка досягатиме кривої виробничих можливостей – максимального рівня постачання товарів при наявних ресурсах. Тому, перш за все, ринок – це система глобального обміну, інституційний механізм, що забезпечує ефективну за обсягами та структурою алокацію ресурсів для оптимального задоволення потреб людини.

Лише за допомогою ринку неможливо виконати всі суспільно необхідні функції. В цьому випадку говорять про існування недосконалостей

ринку, які є вихідним аргументом на користь існування держави, окреслюють коло її функцій. Наукова концепція, яка детально розробила проблематику ринкової неефективності, заклала підґрунтя раціонального пояснення причин і необхідності функціонування держави, отримала назву теорії ринкових невдач (market failure).

До головних видів відмов у функціонуванні ринкового механізму відносять: неефективність ринкової конкуренції (монополістичні явища); неспроможність ринкового постачання товарів із певними характеристиками (проблема суспільних та «належних» благ); існування зовнішніх ефектів (екстерналій) у ході ринкової взаємодії; неповнота ринків; проблеми інформаційної асиметрії; ринкова нестабільність, коливання та кризи; нерівність розподілу доходів та бідність [2, с. 38].

Якщо спробувати згрупувати явища ринкової неефективності за функціональною ознакою, то вони концентруються по трьох основних напрямках: недоліки алокації ресурсів, що проявляється у недовиробництві або перевиробництві товарів; розподільчі проблеми ринку – нерівномірність розподілу доходів, соціальні негаразди; невдача підтримки умов стабільності та росту. Все це зумовлює необхідність існування альтернативного ринковому способу постачання благ колективного споживання, розподілу доходів та стабілізації економічних умов – функціонування державного сектору економіки. Недаремно державним фінансам як основному інструменту, за допомогою якого досягається розв'язання названих недоліків ринку, фінансова наука західного зразка приписує виконання саме таких трьох функцій: алокації, розподілу та стабілізації (сприяння економічному зростанню, стабільності цін, повної зайнятості) [3, с. 5; 4, с. 4].

Саме нездатність виробляти в достатній кількості загальносуспільні блага – товари колективного споживання, які поширюють свою корисність на кожного члена громади, є однією із найважливіших проблем ринку. Характерною особливістю цих благ є складність виключення з кола споживачів тих, хто не здійснює оплати, а також поширення їх корисності одразу на усіх споживачів (відсутність конкурентності у споживанні). У сукупності ці дві властивості роблять неможливим оптимальний спосіб їх виробництва ринком. Адже діяльність по постачанню таких благ ніколи не нестиме достатньої винагороди ринковому виробнику, чим і пояснюється недостатнє спрямування ресурсів у даному напрямку.

На практиці потреба виробництва благ колективного споживання вирішується за допомогою альтернативного інституційного механізму – державного сектору економіки. Західна ж фінансова думка розглядає державні фінанси як особливий сектор алокації ресурсів. Стверджується, що бюджет виконує алокаційну, а, фактично, виробничу функцію (фінансування виробництва суспільних благ). У цілому ж економіка сучасної держави є поєднанням (у тих чи інших пропорціях) «ринково-детермінованої та державно-детермінованої алокації ресурсів» [4, с. 4].

Проблема алокації стосовно державних фінансів полягає у наступному. Питання вибору як центральне для концепції алокації, не втрачає свого змісту й стосовно державного сектору. Фактор обмеженості ресурсів діє для бюджету з не меншою силою. Окремі представники фінансової науки Заходу стверджують, що саме розгляд проблеми обмеженості ресурсів «забезпечує відправну логічну точку для вчення про державні фінанси» [4, с. 3]. Погляди економічної науки на питання алокації ресурсів справедливі і для бюджетного вибору, де проблема «бажаного-дійсного» набирає особливої гостроти. Фактично щороку суспільство постає перед необхідністю відбору серед альтернативних напрямів спрямування централізованих коштів з метою максимізації суспільної корисності. За об'єктивної обмеженості податкових вилучень та не лімітованих вимог до державних видаткових програм важливо раціоналізувати сферу бюджетних витрат, забезпечивши їх ефективність та оптимальну суспільну корисність. Із обмеженості централізованих ресурсів постає вимога оптимальності не лише загальних обсягів, але й структури бюджету.

Отже, глибинні передумови дослідження державних фінансів лежать у площині проблем недосконалості ринку. Їх змістовне групування приводить до чіткого бачення зв'язку функціональних недоліків ринку та функцій державних фінансів, що покликані їх усунути. Алокаційний підхід, який у вітчизняній теорії державних фінансів досі не знайшов належного поширення, є найбільш продуктивним при використанні щодо таких найважливіших напрямків: а) проблеми оптимального розмежування ресурсів між обома секторами (ринковим і державним), тобто визначення найбільш ефективних обсягів податкових вилучень і розмірів бюджету; б) розмежування ресурсів, спрямованих у державний сектор між альтернативними напрямками їх використання – видами суспільних благ, що знаходить прояв у побудові оптимальної структури видатків бюджету; в) ро-

змежування бюджетних ресурсів між рівнями постачання благ – загальнодержавним і регіональним.

Список використаних джерел:

1. Стігліц Д. Е. Економіка державного сектора / Пер. з англ. – К.: Основи, 1998. – 854 с.
2. Goldsmith A.A. Business, Government, Society: the Global Political Economy. Boston: IRWIN, 1996.
3. Musgrave R. A. The Theory of Public Finance. – New York.: McGRAW-HILL BOOK COMPANY, 1959.
4. Herber B.P. Modern Public Finance: The Study of Public Sector Economics. – Homewood: RICHARD D.IRWIN, INC., 1971, XIX, 661 p.

Дишкант О. В.

к. е. н., доцент кафедри фінансів

ВНУТРІШНЯ КОНТРОЛЬНО-РЕВІЗІЙНА РОБОТА В СИСТЕМІ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ЦЕНТРАЛІЗОВА- НИЙ ВНУТРІШНІЙ АУДИТ: ОПТИМАЛІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ

Розбудова незалежної, демократичної, соціальної та правової держави тісно пов'язана з удосконаленням механізмів державного управління. У процесі демократизації суспільства, реалізації політичних та соціально-економічних перетворень в Україні здійснюються прогресивні заходи щодо поступового приведення державного управління до рівня європейських стандартів, забезпечення діяльності владних органів в єдиному злагодженому механізмі. У цих умовах особливого значення набуває питання розвитку та вдосконалення контрольно-ревізійної системи в державному управлінні.

Важливим інструментом державного управління, що дає змогу досягти виконання зазначених завдань та зменшити кількість проблемних питань, пов'язаних з діяльністю органів державного і комунального сектору, є державний внутрішній фінансовий контроль

Базовим принципом державного внутрішнього фінансового контролю є чітке розмежування внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту. Завданням внутрішнього аудиту визначати, як здійснюється внутрішній контроль, включаючи методи, прийоми попереднього контролю.

Теоретичні і практичні аспекти державного внутрішнього фінансового контролю розкриваються в працях вітчизняних науковців В. Андрущенка, О. Василика, В. Дем'янишина О. Кириленко, В. Федосова, С. Юрія